

ORTADOĞU'NUN TAŞIMA VE DAĞITIM MERKEZİ: DUBAİ

Doç. Dr. Murat ERDAL

Şekil 1. Birleşik Arap Emirlikleri.

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) yedi emirlikten oluşmaktadır ve Ortadoğu'nun tarihsel gelişimi içerisinde daima doğu-batı ticaret yolu üzerinde bulunmuştur. Dubai Emirliği, Basra Körfezi kıyısında yer almaktadır ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin göz bebeğidir¹.

Dubai, coğrafi olarak Suudi Arabistan, Umman, Katar, Kuveyt, Bahreyn, İran ve Irak gibi ülkelerle yakın komşudur (Şekil 1). Körfez bölgesinde bulunan çevre ülkeler doğal kaynaklar, özellikle petrol ürünleri bakımından oldukça zengindir ve kişi başına düşen milli gelir rakamları oldukça yüksektir. Bu durum ticarete ve beraberinde eşya hareketine, kısaca lojistiğe yansımaktadır. Dubai, bölgenin ideal depolama, dağıtım, taşıma ve endüstri bölgesidir.

¹ Murat Erdal, "Ortadoğu'nun Taşıma ve Dağıtım Merkezi: Dubai", **Dünya Gazetesi**, Perşembe Rotası Deniz Ticareti ve Lojistik Gazetesi, Sayı:7352, 29 Temmuz 2004, s:2.

Dubai'nin Hindistan, Pakistan ve Afganistan gibi Yakındoğu bölge ülkeleri ile ticari ilişkileri güçlüdür. Afrika kıtasına yakınlığı ise ayrı bir avantajdır. Ortadoğu'nun merkezinde yer alması ve bütün bu sayılan ülkeler ile olan ilişkiler, yaklaşık 2 Milyarlık bir nüfus ve dolayısı ile büyük bir pazar potansiyeli anlamındadır.

1. Dubai Deniz ve Hava Limanları

Uluslararası şirketlerin birçoğu Ortadoğu ve çevre ülke pazarlarına sattıkları ürün ve hizmetleri Dubai üzerinden sunmaktadırlar. Çünkü, Dubai, yabancı yatırımcılar için sağlamış olduğu vergi kolaylıkları, kuvvetli fiziki ve teknik altyapısı, minimum bürokrasi, ileri düzeyde yasal çerçeve, yönetim, güçlü entelektüel sermaye ve siber düzenlemeler ile çok caziptir.

Dubai 2004 yılı verilerine göre gerçekleştirdiği 6.428.883 TEU kapasitesi ile Asya limanları konteyner trafiği sıralamasında yedinci sırada yer almaktadır. Uluslararası Havalimanları Konseyi (ACI) 2004 yılı verilerine göre Dubai Havalimanı, kargo trafiğinde 1.169.256 ton ve % 22.2 büyüme hızı ile dünya hava kargo trafiğinde 18. sıradadır.

Dubai'nin tek başına geldiği bu nokta, Birleşik Arap Emirlikleri'nin uzun dönemli üretim becerisi, nüfusu, tüketim potansiyeli gibi kriterler göz önüne alındığında oldukça dikkat çekicidir. Bu veriler büyük oranda dünyanın önde gelen şirketlerinin Dubai'yi bir lojistik üs olarak seçtiğinin bir kanıtıdır.

2. Jebel Ali ve Raşit Limanları ile Uluslararası Serbest Bölge (JAFZI)

Jebel Ali Limanı, Dubai'nin 35 kilometre güney batısında bulunmaktadır. Raşit Limanı ise şehir içindedir ve Jebel Ali Limanı ile birlikte Dubai Liman Otoritesi (DPA) tarafından idare edilmektedir.

Jebel Ali ve Raşit Limanları en modern cihaz ve sistemlerle yönetilmektedir. Taşıma, dağıtım, depolama, elleçleme ve gümrükleme gibi birçok lojistik operasyonun yedi gün yirmidört saat gerçekleştirildiği bu limanlarda;

- Konteyner Liman Yönetim Sistemi (CTMS),
- Senkron Planlama ve Gerçek Zamanlı Kontrol Sistemi (SPARCS),
- Akıllı Ray Sistemi (SRS) ve
- Konteyner Yük İstasyonu Sistemi (CFSS)nin rolü büyüktür. Bu sistemler son teknolojiye sahip olup eşya ve bilgi akışını bilgisayar desteği ile sağlamaktadır. 125'in üzerinde dünyanın büyük konteyner deniz taşıma hattı işletmesi bu limanlarla iş yapmaktadır.

Jebel Ali Serbest Bölgesi, Birleşik Arap Emirliği içinde Dubai Emirliği'nde yerleşim göstermekte olup ticaret ve lojistik faaliyetlerin kalbidir. Jebel Ali Serbest Bölge Otoritesi (JAFZA) ülkenin kalkınması için birçok alanda çaba sarf etmektedir. Daha fazla yabancı sermaye girişi, teknoloji transferi, bilgi akışı ve ticaretin geliştirilmesi için düzenlemeler yapmaktadır. Bu düzenlemelerin başında teknoloji altyapısının dünya standartlarına çıkarılması, hukuksal çerçevede basitleştirme ve çeşitli teşvikler (vergi, ofis, elektrik, su vb.) gelmektedir. Yaklaşık 2200 ulusal ve uluslararası işletme, Jebel Ali Serbest Bölgesi'nde faaliyet göstermektedir. Dubai Liman Otoritesi (DPA) ve JAFZA başta olmak üzere tüm kamu kurumları, serbest bölgede yatırım yapan işletmelere yönetsel ve teknik konularda;

- Şirket kurulumu, gerekli lisans ve belgelerin alınmasında kolaylık,
- Ürün ve hizmetler konusunda tavsiyeler,
- Serbest bölge, Dubai ve Ortadoğu ticareti hakkında kapsamlı bilgi alış verişi,
- Ulusal ve küresel pazar plan ve programlarının oluşturulmasında işbirliği,
- İnsan kaynakları tedariki ve eğitimi,
- Müşteri hizmetleri ve müşteri ilişkileri konusunda destek olma,
- Sigorta poliçeleri, kira anlaşmaları gibi alanlarda danışmanlık,
- Sağlık, güvenlik prosedürleri ve çevresel düzenlemelerle ilgili bilgi,
- Reklam, ticari gösteri, fuar ve posta gibi alanlarda yardım sağlamaktadır.

3. Dubai Uluslararası Havalimanı ve Kargo Köyü

Dubai Uluslararası Havalimanı'nın Jebel Ali Serbest Bölgesi ile karayolu mesafesi 30 dakikadır. Havalimanından, 95 uluslararası havayolu şirketi ile dünyanın 137 noktasına kargo sevkiyatı yapılmaktadır.

1991 yılında hava kargo terminalinin "**kargo köyüne**" dönüştürülmesine karar verilmiştir. Dubai kargo köyüne günde 20 tane kargo uçağı (freighter) giriş yapabilmektedir ve bir uçak 90 dakika içerisinde eşya boşaltma ve yükleme imkanına sahiptir. 300.000 metrekare bir alana sahip olan kargo köyü, 75 Milyon Dolar bir yatırım, teknoloji altyapısı, depolama elleçleme imkanları, hizmet kalitesi ile Ortadoğu'da bir ilk olmuştur. 1998 yılında ISO 9002 kalite yönetim belgesi olarak akredite olmuş ve dünyada havalimanları arasında hizmet kalitesi alanında birçok ödül almıştır.

Kargo köyü fiziki altyapısı, kargo acentaları ve taşıma işleri organizatörleri için ofis binaları ve depolama alanlarından meydana gelmektedir. Depolama imkanları; 24.985 m² kargo binaları, 8.300 m² elleçleme alanı ve 7.420 ton depolama kapasiteli 7.800 m² bir alandan ibarettir. Değerli kargolar (para, mücevher, vb.), patlayıcı ve tehlikeli maddeler, canlı hayvan ve cenaze ile radyoaktif maddeler için özellikli donanımlar, örneğin, çabuk bozulabilir kargolar için soğuk hava depoları, havalandırılmalı depolar ve kasalar bulunmaktadır. Depolama alanları apron ile bağlantılı olup dört tane büyük kargo uçağına (B747 freighter) aynı anda yükleme boşaltma hizmeti verebilmektedir. Dubai kargo köyünün elleçleme kapasitesi günde 950 ton, yılda 350.000 tondur.

4. Dubai Limanı'nın Tarihsel Gelişimi

- 1958 – Şeyh Raşit, Birleşik Arap Emirlikleri'nin temellerini hazırladı.
- 1969 – Dubai, petrol ihracatına başladı.
- 1971 – İngiliz idaresi sona erdi ve BAE bağımsızlığını ilan etti.
- 1972 – Raşit Limanı tamamlandı ve Ras Al Khaimah BAE'ye katıldı.
- 1978 – Raşit Limanı 35 rıhtım sayısına ulaştı.
- 1979 – Jebel Ali Limanı açıldı.
- 1981 – Arap Körfez İşbirliği Konseyi oluşturuldu.
- 1985 – Jebel Ali Serbest Bölgesi açıldı.
- 1991 – Jebel Ali Limanı ve Raşit Limanı Mayıs ayında Dubai Liman Yönetimi (DPA) olarak birleştirildi ve Dubai Kargo Köyü açıldı.
- 1991 – Dubai'nin konteyner hacmi Kasım ayında ilk defa 1 milyon TEU'ya ulaştı.
- 1993 – 1,69 milyon TEU ile dünyanın ilk 15 konteyner limanı arasına girdi.
- 1996 – 860'tan fazla şirket Jebel Ali Serbest Bölgesi'nde faaliyet göstermektedir.
- 1996 – 2 milyon TEU konteyner hacmine ulaşıldı.
- 1997 – Dubai, dünyadaki ilk 10 konteyner limanı arasına girdi.
- 1999 – Uluslararası Jeddah İslam Limanı ile işbirliği anlaşmasını imzaladı.
- 2000 – Dubai Liman Otoritesi ülke içinde en iyi çalışan kamu kurumu seçildi.
- 2000 – Dubai, Djibouti ile liman yönetimi konusunda bir anlaşma imzaladı.
- 2000 – 3 milyon TEU konteyner hacmine ulaşıldı.
- 2001 – Konteyner hacminde % 14 rekor bir büyüme gerçekleşti.
- 2002 – Hindistan Visakhapatnam konteyner terminali ile anlaşma yapıldı.
- 2002 – Konteyner hacminde % 19,7 büyüme gerçekleşti.
- 2003 – Romanya Köstence konteyner terminali ile işbirliği anlaşması imzalandı.
- 2003 – 2002'ye göre % 23 büyüme hızı ile 5 milyon TEU konteyner hacmine ulaşıldı.

5. Gelecek Vizyonu ve TECOM Projesi

Dubai kendisini hızla geleceğin bilgi ekonomisine hazırlamakta ve ona göre uzun dönemli eylem planları oluşturmaktadır. Bu kapsamda;

1. Aşama: Ticaret, Lojistik, Taşımacılık ve Turizm
2. Aşama: Teknoloji, Finansal Hizmetler, Medya, Telekom/Bilgi Teknolojileri
3. Aşama: Araştırma-Geliştirme, Eğitim, Geleceğin Sektörleri; İlaç, Biyoteknoloji, Nanoteknoloji ve Kablosuz Teknolojiler gelmektedir.

Dubai hazırladığı kalkınma planlarının birinci aşaması olan “ticaret, lojistik, taşımacılık ve turizm” alanlarında büyük mesafe alarak, kendisini 2000’li yıllarla birlikte ikinci aşama yani bilgi ekonomisi için hazırlamaktadır.

“Teknoloji, Elektronik Ticaret ve Medya Serbest Bölgesi (TECOM)”, Dubai’nin yeni dönem projelerinin başında gelmektedir. TECOM üç projenin birleşiminden oluşmaktadır: Bunlar;

- İnternet Şehri (Internet City)
- Medya Şehri (Media City) ve
- Bilgi Köyü (Knowledge Village)dür.

Devlet, 400 hektarlık bir alanda geliştirdiği bu model için, arazi hariç 700 Milyon Doların üzerinde bir yatırım gerçekleştirmiştir. Teknoloji altyapısı, dünya çapında faaliyet gösteren Siemens, Cisco ve Sun Microsystems tarafından geliştirilmiştir.

2005 yılı için 1.500 şirket, 50.000 bilgi işçisi ve 2 Milyar Dolar’lık bir yatırım miktarı beklenmektedir. Dubai İnternet şehri, hızla bölgenin bilgi ekonomisi merkezi olma yolundadır.

İnternet Şehri Projesi ile Dubai, dünyadaki birçok teknoloji üreticisi işletmeyi ülkeye çekmeyi amaçlamaktadır. Devlet dış yatırımcılara en uygun koşullarda imkanlar sağlamaktadır. Serbest bölge içinde yer alan uygulama ile kamu, bilgisayar

yazılım, donanım firmaları, iletişim ve internet teknoloji işletmelerini uzun dönemli ticaret, üretim ve hizmet için bölgeye davet etmektedir.

Medya Şehri, ülkenin dünya ile iletişiminin artırılması, etkin pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi, doğru tanıtım ve dışa açılma için meydana getirilmiş bir projedir. Uluslararası alanda faaliyet gösteren ve gazete, dergi, TV, internet, radyo sahibi birçok medya devinin bu projede yer alması için devlet elinden geleni yapmaktadır.

Bilgi Köyü Projesi'nin temel amaçları ise, insan kaynaklarını bilgi yoğun işler konusunda eğitmek, araştırma ve geliştirme projeleri üretmek, toplumu hayat boyu öğrenmeye yönlendirmek, e-öğrenme proje ve uygulamalarını yaygınlaştırmak, eğitim kurumlarının kalitesini üst düzeye çıkarmaktır.